

SVETO ZGODOVINSKE KNJIGE PISMO

SVETO PISMO
ZGODOVINSKE KNJIGE

Simbol na desni strani je povzet po mozaiku zemljevida mest ob Mrtvem morju in predstavlja Jeruzalem.

Leta 1884 so v Madabi na tlaku cerkve sv. Jurija iz okoli 542–565 blizu oltarja našli doslej najstarejši znani zemljevid Palestine v mozaični upodobitvi.

SVETO ZGODOVINSKE KNJIGE PISMO

JERUZALEMSKA
IZDAJA

SLOVENSKA
SKOPOVSKA
KONFERENCA

teof

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

27-243.2

SVETO pismo. Zgodovinske knjige : jeruzalemska izdaja / [izdali] Slovenska škofovska konferenca [in] TEOF ; [urednik Jože Krašovec ; prevajalci Milan Holc ... et al.]. - 1. izd. - Ljubljana : Družina : Teološka fakulteta : Slovenska škofovska konferenca, 2015

Priredba po: La Bible de Jérusalem

ISBN 978-961-04-0145-2 (Družina)

ISBN 978-961-6844-38-3 (Teološka fakulteta)

ISBN 978-961-93011-8-0 (Slovenska škofovska konferenca)

1. Krašovec, Jože, 1944- 2. Biblia. V. T. Libri historici [slovenski jezik]

278234880

SVETO PISMO
ZGODOVINSKE KNJIGE
Jeruzalemska izdaja (SPJ)

Uradni prevod Slovenske škofovske konference
Prva izdaja

© 2015, Slovenska škofovska konferenca in Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta
Vse pravice pridržane

Svetopisemsko besedilo

Prevod iz hebrejskega in aramejskega izvirnika

Uvodi, opombe in reference

Priredba po *La Bible de Jérusalem*,

© 1998, Les Éditions du Cerf, Paris

Imprimatur: kardinal Pierre Eyt, predsednik Doktrinalne komisije
Francoske škofovske konference, Rim, 30. septembra 1999

Slovenska škofovska konferenca (SŠK)

Imprimatur: škof msgr. Andrej Glavan

Št. 63-2/15, Ljubljana, 13. marec 2015

Urednik: Jože Krašovec

Prevajalci: Milan Holc, Jože Krašovec, Maria Carmela Palmisano, Terezija Snežna Večko,

Janez Zupet

Lektorji in drugi sodelavci: Alenka Arko, Irena Avsenik Nabergoj, Rosana Čop,

Mirjana Filipič, Verena Koršič Zorn, Lucija Pavlovič, Barbara Rodošek,

Bogomir Trošt, Peter Weiss

Oblikovanje: Evita Lukež

Grafična priprava: Uroš Čuden – Medit, d. o. o., Notranje Gorice

Izdali: Slovenska škofovska konferenca in Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta

Založili: Založba Družina, d. o. o., Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta in

Slovenska škofovska konferenca

DRUŽINA

Odgovarjata: Christian Gostečnik (za Univerzo v Ljubljani, Teološka fakulteta) in

Tone Rode (za Družino)

Organizacija in vodenje tiska: Božnar in partner, vizije tiska, d. o. o., Ljubljana

Tiskano: v Sloveniji

Naklada: 400 izvodov

Cena: 30,00 EUR

Ljubljana 2015

Pripravo te knjige sta finančno podprli Javna agencija za knjigo Republike Slovenije in
ustanova Renovabis.

Odgovorni nosilec projekta: akad. prof. dr. Jože Krašovec, prijavitelj: Založba Družina, d. o. o.

VSEBINSKO KAZALO

Predgovor	9
Kanon hebrejske Biblije	13
Knjige grške Biblije (Septuaginte) Stare zaveze	14
Knjige latinske Biblije (Vulgate) Stare zaveze	16
Kanon Nove zaveze	18
Pot do francoske in slovenske izdaje	
Jeruzalemske Biblije	19
Osnovna navodila za pripravo knjige	24
Lastna imena	27
Seznam krajšav	29

JOZUE, SODNIKI, RUTA, SAMUELOVI KNJIGI IN KNJIGI KRALJEV

Uvod v Jozuetovo knjigo, Knjigo sodnikov, Rutino knjigo, Samuelovi knjigi in Knjigi kraljev	35
Jozue	43
Sodniki	85
Ruta	128
Prva Samuelova knjiga	134
Druga Samuelova knjiga	189
Prva knjiga kraljev	235
Druga knjiga kraljev	286

KRONIŠKI KNJIGI

Uvod v Kroniški knjigi ter Ezrovo in Nehemijevo knjigo	337
Prva Kroniška knjiga	341
Druga Kroniška knjiga	389

PREDGOVOR

Sveto pismo je »knjiga knjig« in je v celoti ali delno prevedeno v več kakor dva tisoč jezikov. Najstarejši prevodi v grščino, sirščino, aramejščino, latinščino in v nekatere druge jezike so pomembne priče prenašanja izvirnega besedila od začetkov do danes. Osnovni cilj prevajanja v druge jezike je odpiranje vsebine vsem ljudem dobre volje v različnih narodih in kulturah. Prevodi Svetega pisma so večinoma soustvarjali narodni knjižni jezik, skupaj z uvodi in opombami pa tudi narodno kulturo v ožjem in širšem smislu. Tako Sveto pismo v vseh jezikih pomeni temeljne vrednote spoznanja, verovanja in etičnega odločanja ter živo izročilo sporočanja teh vrednot po komentarjih, literarnih, likovnih in glasbenih stvaritvah na temelju svetopisemskih motivov in v ljudskem izročilu narodov.

Za vrednotenje Svetega pisma samega na sebi in v njegovih izročilih je pomembna zavest o temeljnih vsebinah Stare in Nove zaveze. Sveto pismo je knjiga Božjega razodetja in deluje kot celota na temelju značilnega svetopisemskega monoteizma. Bog je v prvi vrsti sveti Bog, začetek in konec vesoljne zgodovine, a ne ostaja zakrit v svoji presežnosti, temveč deluje v zaveznem odnosu s človeštvom. Izvolitev Izraela izmed vseh narodov uteleša zavezo, ki končno zaobjema vse narode. Tako človeška zgodovina poteka ob sodelovanju Božje in človeške naravnosti na dopolnitev v Božjem Sinu Jezusu Kristusu, ki se je učlovečil, da dopolni postavo, in je postal »središče časa« v zgodovini odrešenja.

Zavezna vzajemnost med Bogom in človekom temelji na ljubezni, ki je osnovna gonilna sila življenja in je po svoji naravi sveta. V ljubezni poteka življenje v dvoje in v skupnosti, tako nastajajo družine, ki so osnovna celica vsake družbe. Vendar ljubezen ni omejena na družinske vezi. Po svoji naravi je odprta tudi do drugih, predvsem do šibkih domačinov in tujcev. V območju Božje ljubezni tudi tujci postanejo člani družine v širšem pomenu besede. V žarišču ljubezni se spreminja človeška identiteta tako, da človek ne živi brez cilja, temveč vsak trenutek vstaja za novo življenje. V tem je razlaga za izrazno moč svetopisemskih pripovedi, preroških in modrostnih govorov, videnj, evangelijev in pisem. Človekova »metafizična potreba« tako dobiva neslutene možnosti za izražanje bistva človekovega bitja in razkriva sposobnost za prenašanje temeljne izkušnje življenja iz ljubezni v ljudskem izročilu in v kulturi na splošno. Izročilo skupnosti verujočih je torej najbolj dejaven in trajen rezultat študija in prevajanja Svetega pisma.

V obdobju po drugi svetovni vojni je v družini narodov dobila posebno mesto francoska Jeruzalemska Biblija (*La Bible de Jérusalem*), ki je doslej doživela štiri različice in je bila prevedena v številne jezike. Zadnja korenita revizija je izšla leta 2000. Da dopolnimo bogato dediščino slovenskih prevodov Svetega pisma s komentirano izdajo s težiščem na razlagi ključnih svetopisemskih pojmov v perspektivi celote Svetega pisma, smo se v letih 2003–2006 odločili, da Jeruzalemsko Biblijo priredimo za domišljeno slovensko izdajo Svetega pisma. Svetopisemska besedila slovenske izdaje so v načelu nov prevod Svetega pisma. Ker so avtorji večinoma tisti, ki so v letih 1980–1996 pripravili Slovenski standardni prevod, je prevod slovenske izdaje Jeruzalemske Biblije v veliki meri korenita revizija prejšnjega. Prevod Psalmov vključuje večino predlogov, ki so jih na skupnih delovnih sestankih v letih 1997–2005 prispevali člani Komisije za pripravo bogoslužnih knjig. Člani komisije so bili: doc. dr. Bogdan Dolenc, prof. Jože Faganel, akad. prof. dr. Kajetan Gantar, akad. prof. dr. Jože Krašovec, prof. Mirko Mahnič, doc. dr. Maksimilijan Matjaž, doc. dr. Miran Špelič (koordinator), na začetku tudi doc. dr. Jurij Bizjak in dr. Ivan Likar.

Osnovno vodilo slovenske izdaje Jeruzalemske Biblije v primerjavi s Slovenskim standardnim prevodom iz leta 1996 je večja usklajenost med osnovnimi postavkami prevoda: točnost v razmerju do izvirnika, jasnost v prevodnem jeziku, blagolasje glede na potrebe bogoslužja in zavestno upoštevanje izročila dobrih

prevodnih rešitev v novejših prevodih. Iz teh razlogov je kot slovenska osnova imela pomembno vlogo mariborska izdaja prevoda Svetega pisma (1958), ki se večinoma še vedno uporablja v bogoslužju. Prevajalci smo po posebnem dogovoru Slovenski standardni prevod revidirali tako, da smo dali prednost starejšim prevodom, kadar se v Slovenskem standardnem prevodu pojavlja sprememba ustaljenega slovenskega besedila brez utemeljenega razloga.

V zvezi s pripravo slovenske izdaje Jeruzalemske Biblije vzporedno z organizacijo teološkega študija po načelih bolonjske reforme velja posebej poudariti izjemen vpliv Svetega pisma na samo substanco kulture narodov. To dejstvo je bilo poseben izziv v pripravi opomb, ki niso preprosto prevedene iz francoske Jeruzalemske Biblije, temveč so v precejšnji meri dopolnjene na temelju drugih virov. Zato ima slovenska izdaja Jeruzalemske Biblije povprečno do 20 odstotkov več opomb kakor francoski izvirnik. Za svobodno priredbo opomb smo dobili pisno soglasje od založbe Les Éditions du Cerf v Parizu. Opombe so prirejene po sistemu, ki smo ga sprejeli že za pripravo Slovenskega standardnega prevoda.

V okviru Francoske biblične in arheološke šole v Jeruzalemu pa so začeli dolgoročno pripravljati izdajo z naslovom »Sveto pismo v lastnih izročilih«, ki predvideva še vsaj petkrat več opomb, kakor jih ima sedanja razširjena izdaja. Stebri komentarja po tem načrtu naj bi bili: 1. Sestava in narava besedila; 2. Besedilo na začetku njegove zgodovine; 3. Zgodovina interpretacije besedila. Prvi in drugi sklop predvidevata razširitev standardnih vidikov, ki so bili v vseh časih področje za pripravo opomb, tretji sklop pa je pomembna novost, ki zrcali zavest o izrednem pomenu Svetega pisma za kulturo narodov, za znanost in umetnost. V tem tebru so med drugim predvideni predstavitve intertekstualnosti v Stari in Novi zavezi, pomen Svetega pisma v judovskem in krščanskem teološkem in bogoslužnem izročilu ter mesto in vloga Svetega pisma v literaturi, likovni umetnosti in glasbi. Ta načrt potrjuje, kako modro se je odločila Teološka fakulteta, ko je v novi program po bolonjski reformi vključila nekaj predmetov, ki zadevajo intertekstualnost Svetega pisma v odnosu do slovenske in svetovne literature, likovne umetnosti in glasbe.

Vpliv Svetega pisma na razvoj celotne jezikovne zgodovine v Evropi se najbolj jasno kaže v osebnih imenih. Večina imen izvira iz Svetega pisma. Številna od njih so ohranila izvirno fonetično obliko: Adam, Benjamin, David, Gabriel, Jožef, Mihael, Judita, Sara in druga. S prevajanjem Svetega pisma v krajevne jezike je Sveto pismo odločilno vplivalo na razvoj jezika, literarnih oblik, umetnosti in glasbe. Vplivalo pa je tudi na celotno psihologijo in nazore narodov. Prevajalci so izvirno besedilo tako zelo spoštovali, da so cele stavke in izraze precej dobesedno prevedli v krajevni jezik, nekatere izraze pa so kar prevzeli iz izvirnika. Skorajda v vseh evropskih jezikih najdemo številne hebrejske in aramejske izraze, ki jih ni bilo mogoče ustrezno prevesti: amen, kamela, kerub/kerubski, efod, aleluja, hozana, mamon, mana, mesija/mesijanski, mira, pasha/pashalen, rabi, Satan/satanski, seraf/serafinski, sobota/sobotni.

Opazni so tudi tipično svetopisemski izrazi in besedne zveze: nadloga, ekodus, grešni kozel, edenski vrt (1 Mz 2,8), drevo življenja (1 Mz 2,9; Prg 3,18), jesti prepovedani sad (1 Mz 2,17), (človek si služi kruh) v potu svojega obraza (1 Mz 3,19), vrniti se v prah (1 Mz 3,19), varuh svojega brata (1 Mz 4,9), star kakor Matuzaleem (1 Mz 5,27), rosa neba (1 Mz 27,28), egiptovski lonci mesa (2 Mz 16,3), oko za oko in zob za zob (2 Mz 21,24; 3 Mz 24,20), častiti zlato tele (2 Mz 32,4), človek ne živi samo od kruha (5 Mz 8,3), glas vpijočega v puščavi (Iz 40,3), sejejo veter in žanjejo vihar (Oz 8,7), lizati prah (Ps 72,9), izgubljena ovca (Ps 119,176; Mt 18,12-14; Lk 15,4-6), nič ni novega pod soncem (Prd 1,9), spanje pravičnega (Prd 5,11), izgubljeni sin (Lk 15,11-32) itd.

Primerjalno raziskovanje večjih prevodov Svetega pisma, ki so imeli vpliv na narodne kulture, kaže, da so bili tako teološki in filozofski prizvoki kakor tudi pesniške in retorične značilnosti v veliki meri prestavljeni v nove jezike. To je ustvarilo značilno svetopisemsko literarno topografijo in je imelo za posledico

določeno idejno in formalno enotnost med različnimi jezikovnimi izročili kljub razlikam med jeziki. Vračati se v izvirnik in v prevode, ki odsevajo vzajemnost med obliko in vsebino, pomeni graditi most za stičišče med jeziki in kulturami.

Po uspešno opravljenem tretjem delu velikega projekta velja izraziti iskreno zahvalo Bogu in sodelavcem. Prevod svetopisemskih knjig in priredbo opomb so pripravili: akad. prof. dr. Jože Krašovec (Prva Mojzesova knjiga); pater mag. Milan Holc (Druga Mojzesova knjiga); doc. dr. Maria Carmela Palmisano (Tretja Mojzesova knjiga); doc. dr. Terezija Snežna Večko (Četrta Mojzesova knjiga); prof. Janez Zupet (Peta Mojzesova knjiga). Jože Krašovec je projekt organiziral in usklajeval. Vsa besedila je uredil po dogovorjenem načrtu.

K izdaji knjige so pomembno prispevali sodelavci pri pripravi uvodov, opomb in referenc. Prof. Stane Okorn je kot predlogo prevedel vse uvode in opombe iz francoske Jeruzalemske Biblije. Opombe so pregledali in nekoliko dopolnili prevajalci svetopisemskih besedil. Prof. Bogomir Trošt je pripravil izhodiščno verzijo besedila. Prof. Verena Koršič Zorn je po francoski izdaji pripravila vse reference in jih pomembno dopolnila še na temelju drugih standardnih izdaj Svetega pisma. Doc. dr. Mirjana Filipič je sodelovala pri priredbi opomb k nekaterim knjigam. Lucija Pavlovič je pomembno prispevala svoj delež ob branju vseh besedil. Izr. prof. dr. Irena Avsenik Nabergoj, doc. dr. Karmen Kenda Jež, dr. Peter Weiss in prof. Rosana Čop so ves čas skrbeli za jezikovno podobo knjige na temelju načel in pravil, ki jih je dr. Peter Weiss pripravil že za izdajo Slovenskega standardnega prevoda Svetega pisma (1996). Prof. dr. Alenka Arko in prof. Barbara Rodošek sta v novjšem obdobju pomembno prispevali kot lektorici. Škof dr. Jurij Bizjak je vsa besedila pregledal v okviru Slovenske škofovske konference. Evita Lukež je ob sodelovanju Uroša Čudna skrbela za podobo in grafično pripravo besedila od začetka do konca.

V letu 2014 smo pripravili prevod zgodovinskih knjig od Jozueta do Nehemija. Prevod svetopisemskih knjig in priredbo opomb so pripravili: pater mag. Milan Holc (Jozue, Sodniki, Ruta, Ezra in Nehemija); prof. Janez Zupet (Knjigi kraljev); doc. dr. Terezija Snežna Večko (Samuelovi knjigi); akad. prof. dr. Jože Krašovec (Prva kroniška knjiga); izr. prof. dr. Maria Carmela Palmisano (Druga kroniška knjiga). Jože Krašovec je opravil usklajevalno in uredniško delo. Drugi sodelavci, ki so v glavnem isti kot pri pripravi Peteroknjižja in so navedeni v kolofonu, so pomembno sodelovali v pripravi referenc (prof. Verena Koršič), pri lektoriranju in korektorskem branju. Škof dr. Jurij Bizjak je besedila pregledal po naročilu Slovenske škofovske konference. Evita Lukež je skrbela za podobo in grafično pripravo besedila, Uroš Čuden je pripravil prelom besedil.

Vsem iskrena hvala za zvestobo v skupnem prizadevanju.

Za zbor sodelavcev
Jože Krašovec

KANON HEBREJSKE BIBLIJE

Kanon hebrejske Biblije, ki so ga Judje v Palestini določili na začetku krščanske dobe, upoštevajo tudi sodobni Judje, za Staro zavezo pa tudi protestanti. Vsebuje samo hebrejske knjige in torej izključuje knjige, ki so bile napisane in ohranjene v grščini, tako tudi grške dodatke k Esteri in k Danielu.

Hebrejska Biblija se deli v tri dele po tem vrstnem redu:

I. POSTAVA (hebr. Tora, gr. Pentatevh, tj. Peteroknjižje)

1. **Prva Mojzesova knjiga** (po prvih besedah besedila imenovana: »V začetku«)
2. **Druga Mojzesova knjiga** (»Imena«)
3. **Tretja Mojzesova knjiga** (»In [Gospod] je poklical«)
4. **Četrta Mojzesova knjiga** (»V puščavi«)
5. **Peta Mojzesova knjiga** (»Besede«)

II. PREROKI (hebr. Nebiim)

A. Zgodnji preroki

6. **Jozue**
7. **Sodniki**
8. **Samuel** (1 Sam in 2 Sam, združeni v eno)
9. **Kralji** (1 Kr in 2 Kr, združeni v eno)

B. Poznejši preroki

10. **Izaija**
11. **Jeremija**
12. **Ezekiel**
13. **Dvanajst prerokov**, po vrstnem redu, ki je prevzet iz Vulgate: **Ozej, Joel, Amos, Abdija, Jona, Mihej, Nahum, Habakuk, Sofonija, Agej, Zaharija, Malahija**

III. SPISI (hebr. Ketubim, gr. Hagiografi)

14. **Psalmi** (ali »Hvalnice«)
15. **Job**
16. **Pregovori**
17. **Ruta**
18. **Visoka pesem**
19. **Pridigar** (hebr. Kohelet)
20. **Žalostinke**
21. **Estera**
22. **Daniel**
23. **Ezra-Nehemija**
24. **Kronike** (1 Krn in 2 Krn, združeni v eno)

Hebrejska Biblija vsebuje torej 24 knjig. Pet knjig (Rt, Vp, Prd, Žal, Est) ima v judovskem izročilu tudi naziv »pet zvitkov«. Berejo jih ob judovskih praznikih. Na temelju delitve hebrejskega kanona na tri dele se je **v judovskem izročilu izoblikoval naziv, ki zajema kratice poimenovanja treh delov hebrejske Biblije: TaNaK**. Ta naziv se je uveljavil kot priljubljen naslov za hebrejsko Sveto pismo.